

23.1.2023

Diaari 6/010/2023 ja
DARK 23/010/6

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt asiantuntijalausuntoa Kansaneläkelaitokselta Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteosta (VNS 8/2022 vp)

Kansaneläkelaitoksen asiantuntijalausunto

Huoltovarmuusselonteon kuvaus ja arviointi on kattava ja sen keskeiset tavoitteet ovat perusteltuja. Kansaneläkelaitos pitää erittäin tärkeänä, että huoltovarmuutta arvioidaan nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä ja asetetaan kattavat tavoitteet sekä riittävät toimenpiteet, jotta varmistetaan huoltovarmuuden riittävä taso ja toimintakyky osana suomalaisen yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta. Varautuminen kriiseihin ja häiriötilanteisiin on välttämätöntä, jotta väestön toimeentulon, talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämätön tuotanto, palvelut ja infrastruktuuri voidaan turvata vakavissa häiriöissä ja poikkeusoloissa. On tärkeää, että varaudumme myös uudensuuntauksiin riittävän ennakoivasti ja systemaattisesti.

Kansaneläkelaitos pitää tärkeänä, että huoltovarmuuden tavoiteasetannassa sekä tavoitteisiin tähdätyillä toimenpiteillä huomioidaan yhteiskunnassa toimivien eri tahojen roolit ja vastuut yhteisen varautumisen kokonaisuudessa. Selonteossa Kansaneläkelaitoksen rooli yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisessa ei tule esille riittävän selvästi (esimerkiksi kohta 5.1.2 Huoltovarmuuskeskuksen ja huoltovarmuusorganisaation rooli sekä kohta 5.1.5 Sektorikohtaisen varautumisen lähtökohtia). Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisessa osana yhteiskunnan huoltovarmuutta Kelan rooli korostuu erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien toimivuuden turvaamisessa sekä väestön viimesijaisen toimeentulon turvaamisessa. Kela on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jonka johdosta Kela tulisi huomioida selkeämmin itsenäisenä toimijana. Esimerkiksi nykyisellään Kela on mukana huoltovarmuusorganisaation toiminnassa vakuutusalan poolissa, mutta tunnistettuja yhteistyötarpeita on laajalti myös terveydenhuoltosektorin ja muiden poolien kanssa.

1. Kela toimeenpanee 70 eri perusturvaan liittyvää etuutta ja osa niistä on kriittisempiä kuin toiset. Erityisesti toimeentulotuki viimesijaisena asiakkaan tarpeen mukaan myönnettävänä etuutena voi olla asiakkaille erittäin kriittinen. Toimeentulotukea voidaan myöntää kiireellisenä lääkkeiden, ruuan, poikki olevien sähköjen sähkölaskun maksamiseen sekä asumisen kiireellisyyteen (vuokravakuus) liittyen. Tällä tähdätään siihen, että asiakkaalle kriittiset (esim. kriittiset elintoimintoja ylläpitävät ja korjaavat lääkkeet) sekä elämiseen välttämättömät kustannukset (ruoka, asuminen) saadaan kiireesti asiakkaalle korvattua. Kelalla on laaja rooli myös kansalaisten lääkekorvausten toimeenpanijana ja moni muukin Kelan toimeenpanema perusturvaetus on välttämätön osa yhteiskuntarauhan tuki ja turvallisuuden takaaja sekä perusoloissa että kriisitilanteissa.
2. Kela vastaa Kanta-palvelujen toimeenpanohankkeiden suunnittelusta ja toteutuksesta, joten näiden palveluiden toiminnan jatkuvuuden varmistaminen on keskeinen osa sosiaali- ja terveydenhuollon

toimintakyvyn ylläpitoa. Kelan ylläpitämät Reseptikeskus ja Omakanta ovat reseptien laatimisen, uusimisen ja toimittamisen kannalta asiakkaille välttämättömiä. Potilastiedon tietovarantoon (Kanta-palvelu) tallennetaan potilaan hoidossa kertyvää tietoa ensihoidosta erikoissairaanhoidon, jota sekä potilaat että terveydenhuollon ammattilaiset hyödyntävät kuukaudessa noin neljä miljoonan hakutapahtuman kautta. Huoltovarmuuden turvaamiseksi myös Kanta-palvelujen Kelain on välttämätön palvelu ylläpitää. Sen avulla lääkärit pystyvät kirjoittamaan reseptejä asiakkaille niissä tilanteissa, kun esimerkiksi potilastietojärjestelmät eivät toimi riittävällä tavalla. Monien asiakkaiden kohdalla tilanne voi olla kriittinen, mikäli elintoimintoja ylläpitävää tai korjaavaa lääkettä ei saada reseptin kirjoituksen estyessä asiakkaalle hankittua.

3. Kela vastaa myös Suomen osalta EESSI yhteyspisteen ylläpidosta ja kehittämistä. EESSI on Suomen yhteyspiste Euroopan laajuista sosiaaliturvan sähköistä tiedonvaihtojärjestelmää varten. EESSI yhteyspisteen kautta tapahtuu Suomen sosiaaliturvaa koskevien toimijoiden tiedonvaihto Euroopan alueella. Kela saa tietoja digitaalisesti esim. terveydenhuollosta, DVV:n väestötietojärjestelmästä ja ETK:lta sosiaaliturvan palvelujen mahdollistamiseksi. Kela myös välittää tietoja kymmenille viranomaisille, kunnille ja sote-toimijoille. Kelalla on yhteydet laajasti eri pankkipalveluita tarjoaviin toimijoihin ja verkoston turvaaminen kansalaisten taloudellisen tilanteen turvaamiseksi on tärkeä myös tästä näkökulmasta. Yhteiskunnan turvallisuuden näkökulmasta myös näiden toimintojen varmistaminen on välttämätöntä.

Selonteon esimerkeissä koskien sektorikohtaisesta varautumisesta ja niiden kehittämistarpeista tulisi Kela huomioida hyvinvointialueiden lisäksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevissa kohdissa. Vaikkakin hyvinvointialueiden rooli on merkittävä väestön toimeentulon viimesijaisessa turvaamisessa, on Kelan etuuskien toimeenpanolla ja Kanta-palveluiden tuottamiselle hyvin suuri merkitys yhteiskunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakyvyn varmistamisessa. Kela tuottamat IT-palvelut ovat keskeinen osa yhteiskunnan kriittistä IT-infrastruktuuria ja niitä voitaisiin hyödyntää paljon nykyistä laajemminkin lainsäädännön muutosten ja kehittämistyön kautta varmistaen näin nykyistä paremmin yhteiskunnan IT-infrastruktuurin huoltovarmuutta.

Kela pitää selonteon kohdassa 7. kuvattuja toimenpiteinä perusteltuina ja toivoo, että on mukana tiiviisti yhtenä suomalaisen yhteiskunnan huoltovarmuuteen ja jatkuvuuteen liittyvänä organisaationa toimenpiteiden toteutuksessa, mm. CER-direktiivin täytäntöönpanon suunnittelussa ja toteutuksessa, huoltovarmuuslainsäädännön ajantasaistamistyössä sekä 7.4 kohdassa esitetyssä verkostomallin kehittämisessä.

Matti Koskinen

Turvallisuusjohtaja

Marjukka Turunen

Lainsäädäntöjohtaja